

שנאמר: "והשיב את הגזילה" מכל מקום.

ותמהינן: והא כתיב "אשר גזל", דמשמע: אם "כעין גזול" יחזיר, ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי?!¹

ומשנינן: החוץ "אשר גזל" מיבעי ליה כדי ללמד: על גזילו שלו, הרי הוא מוסיף חומש, ואין מוסיף חומש על גזל אביו, ולא שמעינן תרתי מינה, כדאמרין ללישנא קמא.

אמר עולא: מניין לראש שאינו קונה:

שנאמר: "וכי תגישון עור לזבוח, [תאמרו בלבכם] אין רע, וכי תגישו פסח וחולה [אף אז תאמרו] אין רע, והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה היצץ או הישא פניך, אמר ה' צבאות"; ולמדנו מהיקש הגזול לפסח: "גזול" שאינו כשר לקרבן, דומיא ד"פסח":

מה "פסח" דלית ליה תקנתא כלל, שהרי אין רפואה לפסח.

אף "גזול" דלית ליה תקנתא; וללמד: ב-10

אין הגזול כשר לקרבן לא שנא לפני יאוש, ולא שנא אחר יאוש.

הרי שיאוש אינו קונה, שאם היה קונה, לא היה נפסל.⁽¹⁾

רבא אמר:

מהכא יש ללמוד שאין יאוש קונה, שהרי מיעטה תורה: "קרבנו" ולא הגזול, והיינו כגון שגזל בהמה והקדישה לקרבן.

והרי אימת מיעטה התורה:

אילימא לפני יאוש, הרי פשיטא שהוא פסול, כי אינו שלו כדי להקדישו, ולמה לי קרא לפוסלו!??⁽²⁾

אלא לאו, מיעוט התורה הוא בכגון שגזל בהמה והקדישה לאחר יאוש, כי אז חל ההקדש משום "שינוי השם" או "שינוי רשות" שלאחר יאוש.

ושמע מינה: יאוש לחוד לא קני, כי אם היה היאוש קונה, שוב אין מקום לפוסלו, כיון שבשעת ההקדש כבר היה שלו.⁽³⁾

ומסיק רבא: שמע מינה שיאוש אינו קונה בגזילה.

אלא לענין טביחה ומכירה, וכן לפי מה שכתב רש"י בדף סז ב, ששינוי מאליו אינו שינוי אלא אם כן שינהו בידים, אם כן לכאורה ניהא בפשיטות קושיית התוספות.

2. ומשום "שינוי השם" אי אפשר לומר, כי אינו מועיל "שינוי השם" של הקדש בלי יאוש קודם.

3. ראה בגמרא לעיל סו ב שהביאה הגמרא ראיה זו, ובמה שנתבאר שם בהערות.

דאמר שינוי מעשה לא קני", שיש לדון אם רש"י מודה לזה, ואף כאן סתם רש"י את דבריו.

1. א. היינו על דרך שנתבאר לעיל סו ב, בענין הלימוד מ"קרבנו ולא הגזול", ראה שם ובהערה ותלמד לכאן.

ב. כתבו התוספות: אף על גב דאמר לעיל סה ב "גנב טלה ונעשה איל נעשה שינוי בידו וקנאו", ואם כן הרי יש לו תקנה, מכל מקום כמות שהוא אין לו תקנה.

ומיהו לפי מה שכתב רש"י שם שאינו שינוי

ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמורך וכל
בהמתך" —

ונאמר: **מה לחלן** — גבי שבת — **חיה ועוף
כיוצא בהן** דשור וחמור, (6) **אף כאן** [כל
בהמה] **חיה ועוף כיוצא בהן** דשור
ושה! (7)

אמר תירץ רבא:

כי **אמר קרא: "שור ושה" "שור ושה" שני
פעמים**, ["שור או שה ... תחת השור ... תחת
השה"], כדי ללמד:

שור ושה — **אין**, אכן חייבים עליהם
ארבעה וחמשה, אבל **מידי אחרינא לא**
חייבים עליו ארבעה וחמשה, אף אם טבחו
או מכרו.

אמרי בני הישיבה להקשות: **הי "שור ושה"
מיותר?**

אילימא "שור ושה" דסיפא דקרא הוא
דמיותר, **דניכתוב רחמנא: "כי יגנוב איש
שור או שה וטבחו או מכרו, חמשה בקר
ישלם תחתיו, וארבע צאן תחתיו"** [ולא:
"תחת השור...תחת השה"] —

כך הרי אי אפשר לומר, כי:

ותמהינן: והרי ראייה זו כבר הביא אביי
לרבה לעיל סו ב, **והא רבא עצמו הוא
דאמר שם לדחות את הראיה, ומשום
שהפסוק אינו בא למעט את הגוזל בהמה
והקדישה, אלא כגון דגזל קרבן דחבריה,
וללמדנו שאין הקרבן עולה לרצון
לבעלים! (4)**

ומיישבת הגמרא קושיא זו בשני אופנים:

איבעית אימא: הדר ביה [חזר בו] רבא.

ואיבעית אימא: חד מינייהו [אחת משתי
שמועות אלון] **רב פפא** שהיה תלמידו של
רבא הוא **שאמרה**, אלא שטעה השומע, והיה
סבור שמשמו של רבו היה אומר כן; (5) ושוב
לא תיקשי דרבא אדרבא.

שנינו במשנה: **ומדת תשלומי ארבעה
וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד,**
שנאמר: **"כי יגנוב איש שור או שה, וטבחו
או מכרו, ארבעה בקר ישלם תחת השור
וארבע צאן תחת השה":**

ומקשינן: **ואמאי** אינו משלם ארבעה וחמשה
אלא על שור ושה בלבד! ?

נילף גזירה שוה "שור שור" משבת, שנאמר
בה [דברים ה יד]: **"ויום השביעי שבת לה'
אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך**

הבהמות חיות ועופות, הרי הן כיוצא בהם דשור
וחמור האמורים בהם.

7. א. הקשה ה"פני יהושע": הרי שור ושה עצמו
אינם שוין שזה משלם ארבעה וזה משלם
חמשה, ואם נאמר שנוהג בכל בעלי חיים אם כן
נתת דבריך לשיעורין, איזה מין ישלם ארבעה
ואיזה מין ישלם חמשה! ? וראה מה שיישב שם.

4. ראה ברש"י שם שפירש שני פירושים בדחיית
הגמרא, וכאן הובא פירושו הראשון של רש"י
שם; וראה מה שנתבאר בהערות שם.

5. נתבאר על פי התוספות.

6. כדילפינן לעיל נד ב; ומגזירה שוה זו ילפינן
שם לענין חסימה וכלאים בחרישה, שכל

וטבחו או מכרו, המשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה", ולא לכתוב "כי יגנוב איש שור או שה", והיתור בא ללמד: שור ושה אכן חייבים עליו ארבעה וחמשה, אבל לא שאר בהמות.

אף כך אי אפשר לומר, כי:

אי כתב רחמנא הכי, הוה אמינא: עד דגניב תרי וטבח לחו [אינו חייב עד שיגנוב שור ושה ויטבחם], ולכך אמרה תורה: "כי יגנוב איש שור או שה".

ואם כן איזה "שור ושה" מיותר ללמדנו: שור ושה אין, מידי אחרינא לא!?

ומשנינן: אכן "שור ושה" דרישא מיותר, ודקשיא לך: והרי צריך ללמדנו שהחיוב הוא אף בלא שיגנוב שנים ויטבחם, הרי "וטבחו" כתיב, דמשמע: טביחה אחד בלבד, ואינו צריך לשחוט שנים כדי להתחייב.

ואכתי מקשינן: הרי "שור ושה" דרישא אינו

אי כתב רחמנא הכי, הוה אמינא: בעי שלומי תשעה לכל אחד ואחד [כי אז הייתי אומר: הטובח או מוכר שור או שה משלם תשעה, חמשה בקר וארבע צאן].⁽⁸⁾

וכי תימא אכן "שור ושה" דסיפא מיותר, ומשום שאינו צריך ללמד שלא ישלם תשעה, דהא כתיב "תחתיו" "תחתיו" שני פעמים, וחד "תחתיו" מיותר ללמד שלא ישלם תשעה.

אין הדבר כן, כי הוה "תחתיו" דמייתר מיבעי ליה לדרשה אחרינא, כדמפרש ואזיל, ואם כן אין "שור ושה" דסיפא מיותר, משום שהוא בא ללמד שלא ישלם תשעה.

דתניא: יכול גנב שור ושה מנה, ישלם תחתיו חמשה שורים נגדין [כחושים וקרובים למוט]⁽⁹⁾ וייפטר! ? לפיכך תלמוד לומר: "תחתיו" "תחתיו" שני פעמים.

אלא תאמר: "שור ושה" דרישא דקרא הוא דמייתר, דנכתוב רחמנא: "כי יגנוב איש

משבת שהוא חייב בכל אופן; שהרי תיקשי לדעת הסובר: "כל דליתיה בטביחה ליתיה במכירה", למה לי "שור ושה" המיותר שהוא בא ללמד שלא ללמוד משבת [כמבואר בתירוץ הגמרא], היות ובלאו הכי אי אפשר ללמוד משבת! ? וראה מה שתירץ שם.

8. יש לעיין, אם גנב שור, ומשלם חמשה בקר וארבע צאן, לפי איזה ערך ישלם את הצאן, שהרי לא גנב צאן כלל.

9. לשון "נגידים" הוא מלשון ארמי, כדמתרגמינן [בראשית נ]: "ויגוע" "ואיתנגיד".

ב. הקשו האחרונים מסוגייתנו על מה שכתבו התוספות בחולין [עח א ד"ה ועוד] בתירוץ אחד, שאם אי אפשר ללמוד משבת לגמרי ולהכליל אף בהמה טמאה, שוב לא ילפינן משבת כלל, ומטעם זה אי אפשר ללמוד, שהלאו: "ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" נוהג בכלם, משום שאי אתה יכול להכליל בהמה טמאה שאינה בשחיטה, ואם כן הוא הדין גבי טביחה ומכירה, הרי אין אתה יכול להכליל בהמה טמאה ב"וטבחו".

וב"אחיעזר" חלק ב סימן ח אות י ביאר, שאין לומר: על כל פנים לענין מכירה נלמד

נלמד "שור שור" משבת לחייב ארבעה וחמשה בכל הבהמות חיות ועופות:

"שור" דסיפא, ו"שה" דרישא, הוא דמייתר, דנכתוב דהמנא: "כי יגנוב איש שור וטבח או מכרו, חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השה" —

ואילו "שור" דסיפא ו"שה" דרישא למה לי? הרי שמע מינה מיתור שני אלו: שור ושה אין, אכן חייבים עליו ארבעה וחמשה, אבל מידי אחרינא לא חייבים עליו, ואין לומדים "שור שור" משבת!

שנינו במשנה: אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל: (11)

הסוגיא הבאה היא סוגיא שניה בדין יאוש.

אמר רב:

לא שנו — במשנתנו, שאין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל כלל, ואף לא לגנב ראשון — אלא כשגנב השני לפני יאוש של הבעלים הראשונים, אבל אם גנב השני לאחר יאוש של הבעלים הראשונים, כי אז כבר קנאו גנב ראשון ביאוש, וגנב שני שגנב ממנו משלם תשלומי כפל לגנב ראשון. (12)

מיותר, שאם לא היה הכתוב אומר, אימא אינו חייב על מכירה עד דגניב לתרוייהו ומזבין להו [עד שיגנוב שנים וימכרם]?!?

ומשנינן: והרי "ומכרו" כתיב, דמשמע: מכירה לחד בלבד.

ואכתי מקשינן: אימא: לכך אמר הכתוב "שור ושה" ברישא, שאם לא כן: הוה אמינא שאינו חייב עד דגניב תרי: וטבח חד, ומזבין חד [אינו חייב עד שיגנוב שנים, ויטבח את האחד וימכור את השני], ולכך אמרה תורה: כי יגנוב איש "שור או שה"?!?

ומשנינן: "או מכרו" כתיב, ו"או" משמע לחלק.

ואכתי הוה אמינא — אם לא שאמר הכתוב "כי יגנוב איש שור או שה" ברישא — עד דגניב לתרוייהו וטבח חד ומשייר חד, או מזבין חד ומשייר חד [אינו חייב אלא בגניבת שנים, ומתחייב בטביחת האחד או במכירתו, ואילו בשני לא עשה ולא כלום]. (10)

ולכך אמר הכתוב "שור או שה" ברישא ללמד לא כן, ואם כן הרי אינו מיותר, ואכתי תיקשי: נילף "שור שור" משבת!?

אלא מפרשת הגמרא את היתור המלמד שלא

הגנב, וכמבואר לקמן סטב; וכתבו התוספות שלדעת הסובר שאין מקרא זה עוסק בגנב לא בטוען טענת גנב, כמבואר בסוגיא לעיל סד ב, צריך לומר שיש לו דרשה אחרת המעטת את הגונב אחר הגנב.

12. הקשה ב"שיטה" שב"שיטה מקובצת": היות ועיקר חידושו של רב הוא שיאוש קונה, אם כן

10. לכאורה, יהיה פירוש הפסוק, שאם גנב שנים וטבח או מכר את האחד, ישלם גם על זה שלא טבח ולא מכר פי ארבעה או חמשה, ומשום שנדון את שניהם כמעשה גניבה אחת.

11. מקור דין זה הוא משום שנאמר בפרשת שומר חנם: "וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים", ודרשינן: "מבית האיש" ולא מבית

אמר רב ששת:

אמינא כי נייב ושכיב רב אמר להא שמעתתא [סבור אני שדברי רב אלו נאמרו בעת היותו מנמנם ושוכב] כי יש להוכיח שיאוש אינו קונה!

דהרי תניא: (13)

אמר רבי עקיבא:

מפני מה אמרה תורה: טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה, מפני שנשתרש [הכה שרשים] **בחטא**, שעד הטביחה היתה הבהמה קיימת והיתה של בעליה, ורק ברשותם לא היתה, ואילו משטבחה יצאה לגמרי מיד בעליה, כי אף הבשר שעדיין קיים הוא אחר הטביחה קנה הגנב ב"שינוי מעשה" של הטביחה; (14) וכן כשמכרה הוציאה מיד בעליה, שהלוקח קנה אותה ב"שינוי רשות".

והרי **אימת**, באיזה אופן אמרה תורה

שהמוכר את הגניבה חייב, עד שאומר רבי עקיבא שנשתרש בחטא על ידה —

אילימא: כשמכרה לפני יאוש מי איכא **נשתרש**, וכי אטו נשתרש בחטא, והרי לא קנאו הלוקח, שאין "שינוי רשות" קונה ללא יאוש?!

אלא בהכרח רק **לאחר יאוש** הוא שאמרה התורה: המוכרו חייב, ומשום שכאופן זה אכן נשתרש בחטא, שקנאו הלוקח ביאוש ו"שינוי רשות".

ומברייתא זו תיקשי לרב הסובר שיאוש קונה, שהרי: **ואי פלקא דעתך: יאוש קני** וכדעת רב, אם כן **אמאי משלם תשלומי ארבעה וחמשה** כשמכרו או טבחו אחר שנתייאש, והרי **שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר**! (1)

אמרי בני הישיבה לתרץ:

זו שאמר רבי עקיבא "מפני שנשתרש

קושיות ממשניות וברייתות העוסקות בגזלן, ואילו רב שדיכר בגניבה מקשה עליו הגמרא קושיות ממשניות וברייתות העוסקות בגנב; ועוד, היות וכך נשנו הסוגיות בבית המדרש, מביאה אותם הגמרא כפי שנשנו בבית המדרש.

14. אפשר, שאין צורך לזה, ודי במה שקלקל את הבהמה, כדי להחשיבו כ"נשתרש בחטא".

1. א. הקשה ה"חזון איש" [הובא בליקוטים חדשים לדף סט א ד"ה והא דנסתפקן]: לפי מה שציידו התוספות לקמן סט א, שאין היאוש קונה לגזלן אם הגניבה מונחת ברשות הרבים ואינה ברשותו של גנב לקנותה, שהרי אם כן יש לומר שחיובו הוא כשמכר לאחר יאוש, אלא

למה השמיענו רב דין זה לענין חיובו של גנב שני, ולא לענין פטורו של גנב ראשון בטביחה ומכירה, שלאחר יאוש הרי הוא פטור משום ש"שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר"?!?

ותירץ: שמא יש לומר, שרב השמיענו חידוש, שקניינו של הגנב על ידי יאוש קנין גמור הוא, עד שהגונב ממנו חייב לשלם לו כפל וארבעה וחמשה, כאילו היה שלו מעולם.

13. כתבו התוספות [ד"ה דתניא]: שאת ראיות הגמרא כאן אם יאוש קונה, יכולה היתה הגמרא להביא בסוגיא הראשונה העוסקת בדין יאוש, וכן יכולה היתה הגמרא להביא את הראיות שנשנו שם — בסוגייתנו; אלא שרבה בסוגיא לעיל עוסק בגזלן, ולפיכך הקשתה עליו הגמרא